

Therapietrouw en medicatie: definities, drivers, en interventies

Marijn de Bruin, prof. of Health Psychology
IQ Healthcare, Radboudumc
University Aberdeen, Scotland

UNIVERSITY OF
ABERDEEN

Radboudumc

Onderwerpen

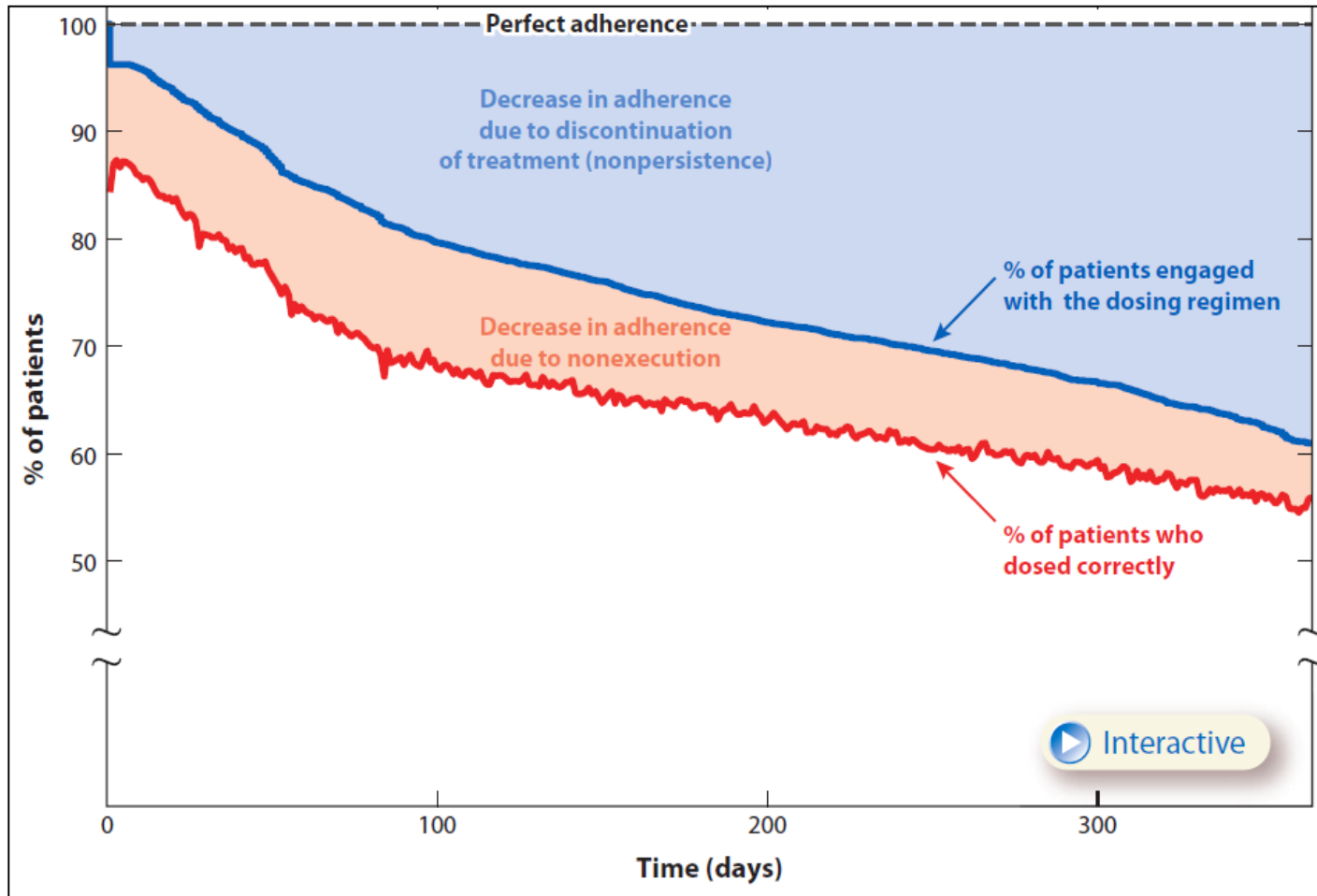
- Het belang van goed gebruik geneesmiddelen
- Het verschil tussen compliance, therapietrouw, en medicatiegebruik
- De belangrijkste voor- en nadelen van verschillende meetmethoden
- De belangrijkste voorspellers voor therapie(on)trouw
- Effectieve ondersteuning voor therapietrouw

De juiste pil voor de juiste cliënt

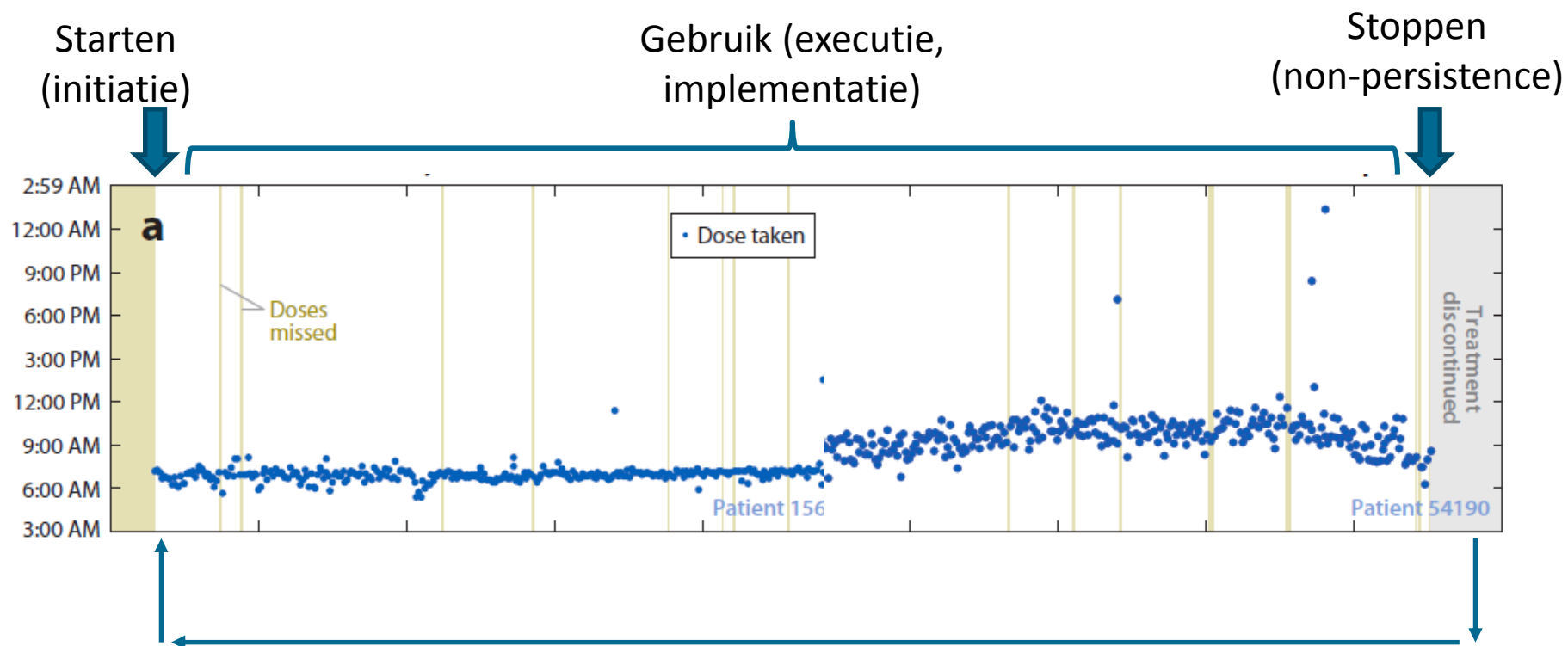
- Ontwikkelen van het medicijn: 500 miljoen euro
- Infrastructuur voor het afleveren: klinieken, laboratoria, apotheken
- Trainen en betalen zorgpersoneel: diagnose, voorschrijven

Blaschke et al., Annu Rev Pharmacol Toxicol, 2012, 52:275-30

Therapietrouw – welk gedrag?

Executie en persistentie bij deel cliënten met bipolaire stoornis niet optimaal

---

Gevolgen

- Kosten van de gezondheidszorg, bijv.
  - Antipsychotic: excess annual cost of over £5000 for total service use (Knapp, Br J Psychiatry, 2004, 184: 509-16)
  - Adherence vs Non-adherent patients (w. bipolar disorder), 21M FU: £10231 vs £7379, mainly inpatient costs (£4796 vs £2150) (Hong, Psychiatry Res, 2011, 1: 110-114)
- Houdt direct verband met:
  - Gezondheid
  - Kwaliteit van leven
  - Deelname in maatschappij, maatschappelijke kosten

Onderwerpen

- Het belang van goed gebruik geneesmiddelen
- Het verschil tussen compliance, therapietrouw, en medicatie benutting
- De belangrijkste voor- en nadelen van verschillende meetmethoden
- De belangrijkste voorspellers voor therapie(on)trouw
- Effectieve ondersteuning voor therapietrouw

Therapietrouw - terminologie

- Compliantie of terapietrouw
- Therapietrouw of medicatietrouw?
- Medicatietrouw....

Maximaliseren

Goed gebruik
geneesmiddel

Behandeldoel

Optimale pijn
bestrijding

Kwaliteit van
leven, welzijn

Therapietrouw - terminologie

- Medicatietrouw.... of medicatie benutting of gebruik?

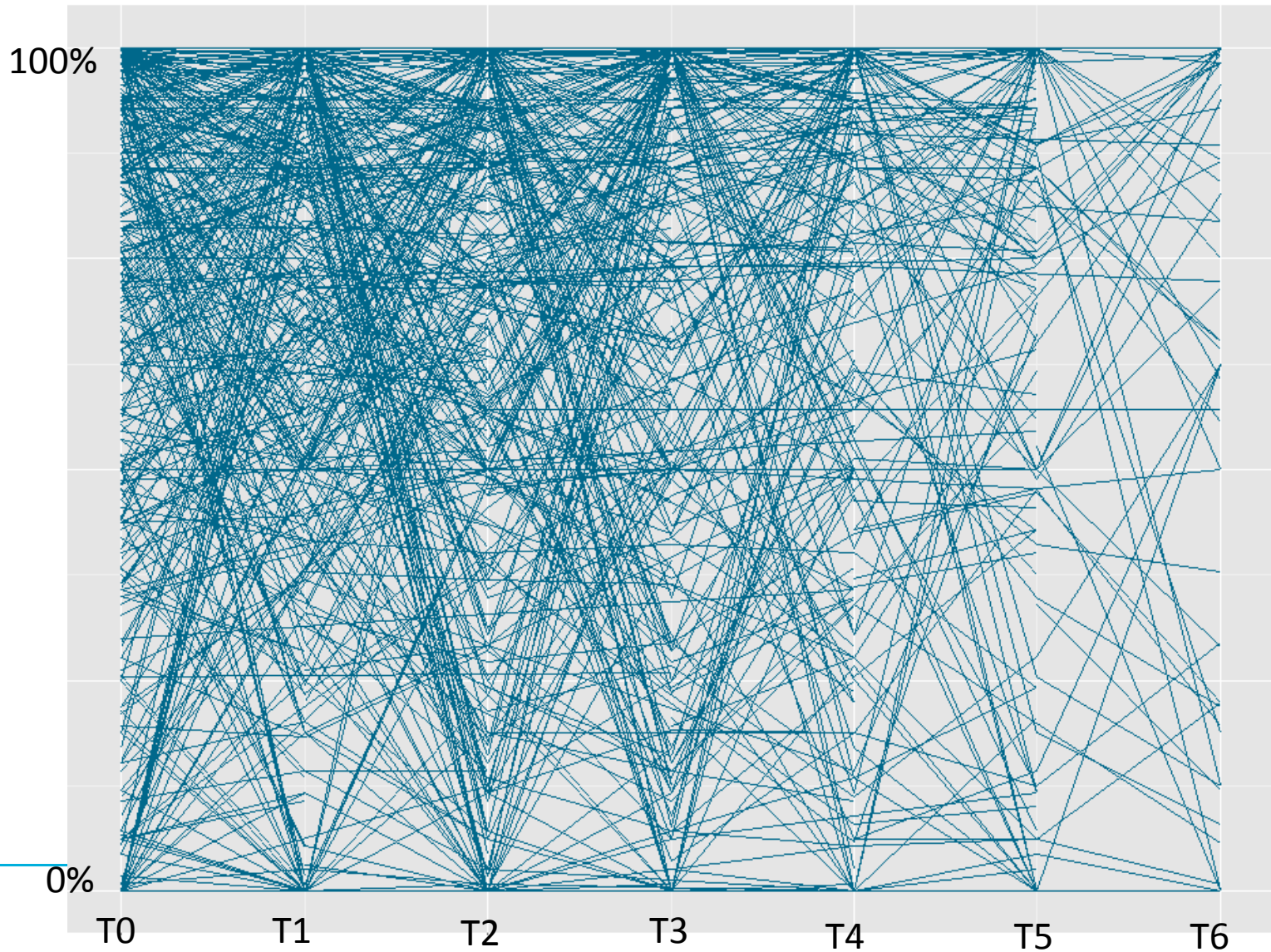
‘Bijwerkingen vervelend en staan deelname aan sociale activiteiten in de weg. Ik sla dan medicatie over en accepteer een terugslag (P1)’

‘Ik wil de pijn kunnen voelen, dat zegt me iets over progressie ziekte (P2)’

‘Ik wil in mijn schuur klussen, maar dat triggert pijn. Daarna moet ik extra medicatie gebruiken en een paar dagen rusten. (P3)’

In: Adam et al. BMJ Supp & Pall Care, 2018;8:204-12.

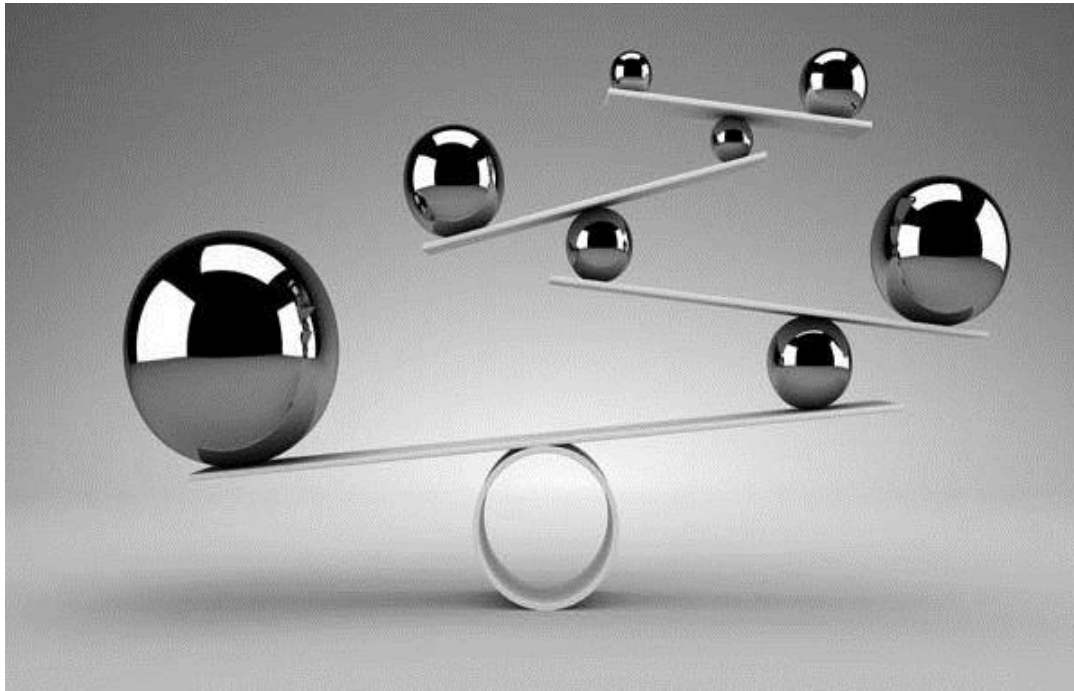
Asthma – probleem of zelfmanagement?

Therapietrouw - terminologie

- Medicatietrouw.... of medicatie benutting of gebruik?

Bij deel medicijnen risicovol

- Plots stoppen kan leiden tot verergering symptomen of bijv. resistentie
- Het duurt een tijd voordat de medicatie werkt: onderhoudsdosis erg zinvol
- Toch belangrijk om open te staan voor behoeften cliënt die dit uiteindelijk (levenslang) vol moet zien te houden: vooral alles in goed overleg
- Terminologie:
  - objectief gedrag benoemen → medicatiegebruik
  - Meest gebruikt door experts in het veld: therapietrouw, medicatietrouw

---

Onderwerpen

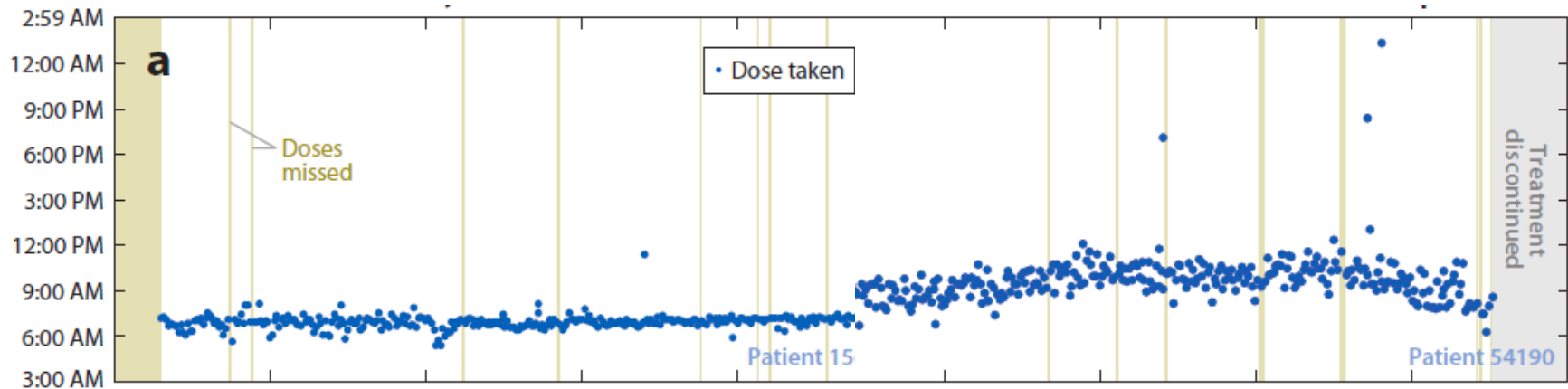
- Het belang van goed gebruik geneesmiddelen
- Het verschil tussen compliance, therapietrouw, en medicatie benutting
- De belangrijkste voor- en nadelen van verschillende meetmethoden
- De belangrijkste voorspellers voor therapie(on)trouw
- Effectieve ondersteuning voor therapietrouw

Meten: Wat is belangrijk om te weten?

- Gestart (of herstart) met de medicatie (**initiatie**)
- Het % medicijnen over een periode zijn ingenomen (**taking adherence**)
- Het % dagen met de juiste inname (**dosing adherence, daily dosing**)
- Het % op tijd ingenomen (**timing adherence**)
- Het % ingenomen met de juiste dosering (**dosage adherence**)
- Tijd tot de medicatie wordt gedisccontinueerd (**persistence**)

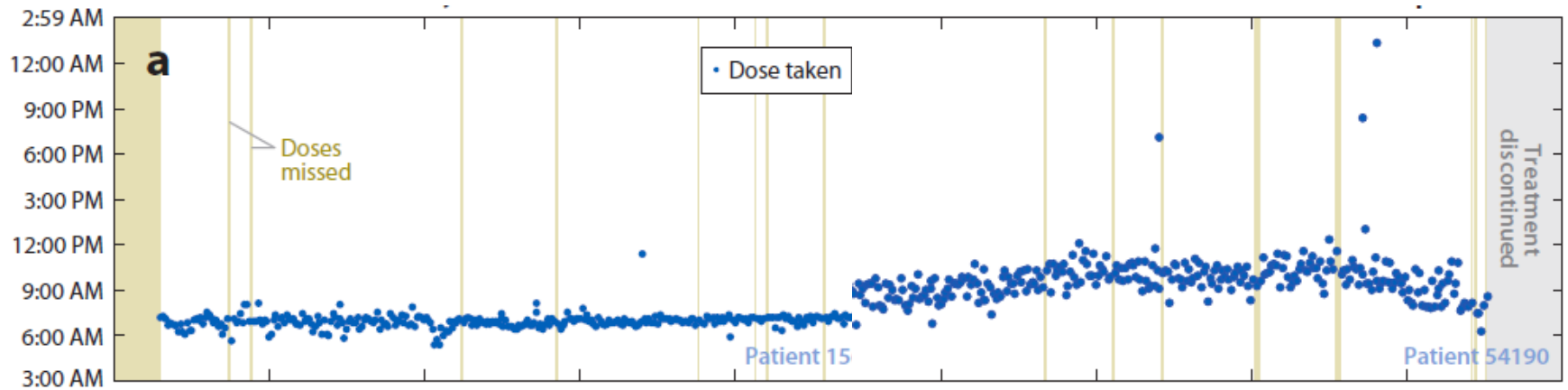
Therapietrouw – welk gedrag?

Initiatie – taking, dosing, timing, dosage – persistentie

- Apotheek ophaalgegevens
- Zelfrapportages
- Pillen tellen: kliniek, thuis, surprise, telefoon
- Elektronisch monitoren (real time y/n)

Therapietrouw – welk gedrag?

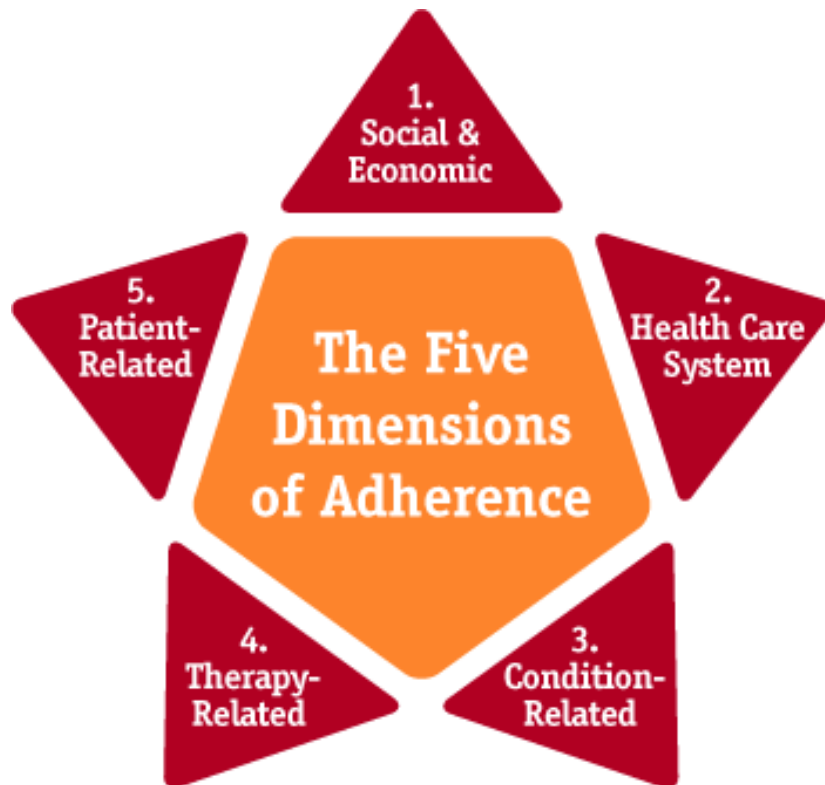

Onderwerpen

- Het belang van goed gebruik geneesmiddelen
- Het verschil tussen compliance, therapietrouw, en medicatie benutting
- De belangrijkste voor- en nadelen van verschillende meetmethoden
- De belangrijkste voorspellers voor therapie(on)trouw
- Effectieve ondersteuning voor therapietrouw

Therapietrouw – verklarende factoren

Asthma determinanten:

- Starten medicatie: 1 studie
- Stoppen medicatie: 3 studies
- Gebruik medicatie: 47 studies

Heel veel van de literatuur dus over executie en minder over start/stop

In: WHO, 2004. In: Dima et al., ERJ, 2015;45:994-1018

Factors Commonly Involved in Nonadherence

Low level of education
Young age
Cognitive impairment
High intensity of delusional symptoms and suspiciousness
Substance abuse/dependence
Minority ethnicity
Poor insight
Poor therapeutic alliance
Low socioeconomic status
Barriers to treatment, bad patient experience of admission

Factors Potentially Involved in Nonadherence in Bipolar Disorder

Psychotic symptoms
High severity of depressive episodes
Rapid cycling
High affective morbidity
Comorbidity with other conditions
(anxiety, obsessive compulsive disorder)
Adverse effects: weight gain, cognitive effects
Longer duration of episodes suicide attempts

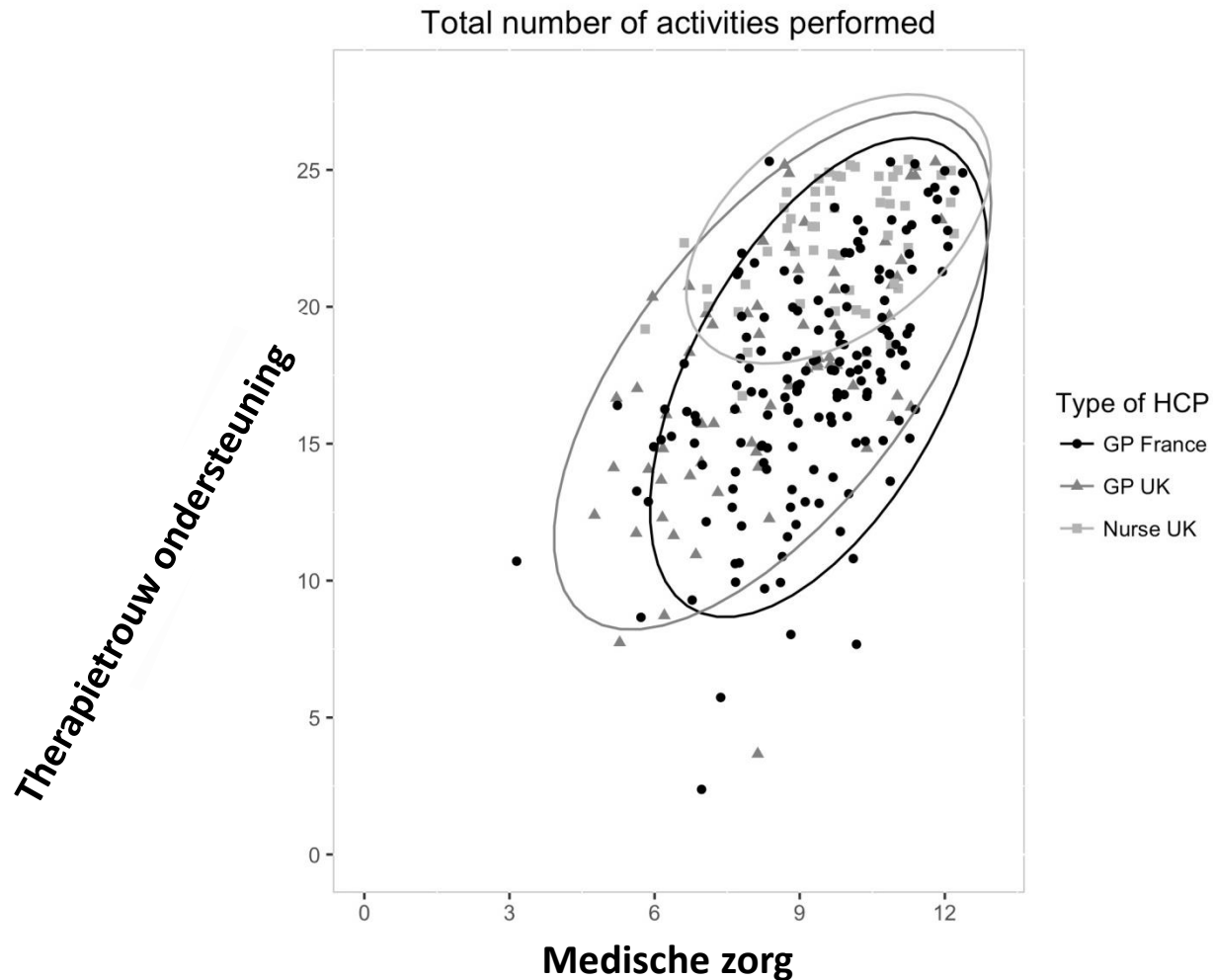
García, S., et al. (2016). Adherence to antipsychotic medication in bipolar disorder and schizophrenic patients: a systematic review. *Journal of clinical psychopharmacology*, 36(4), 355.

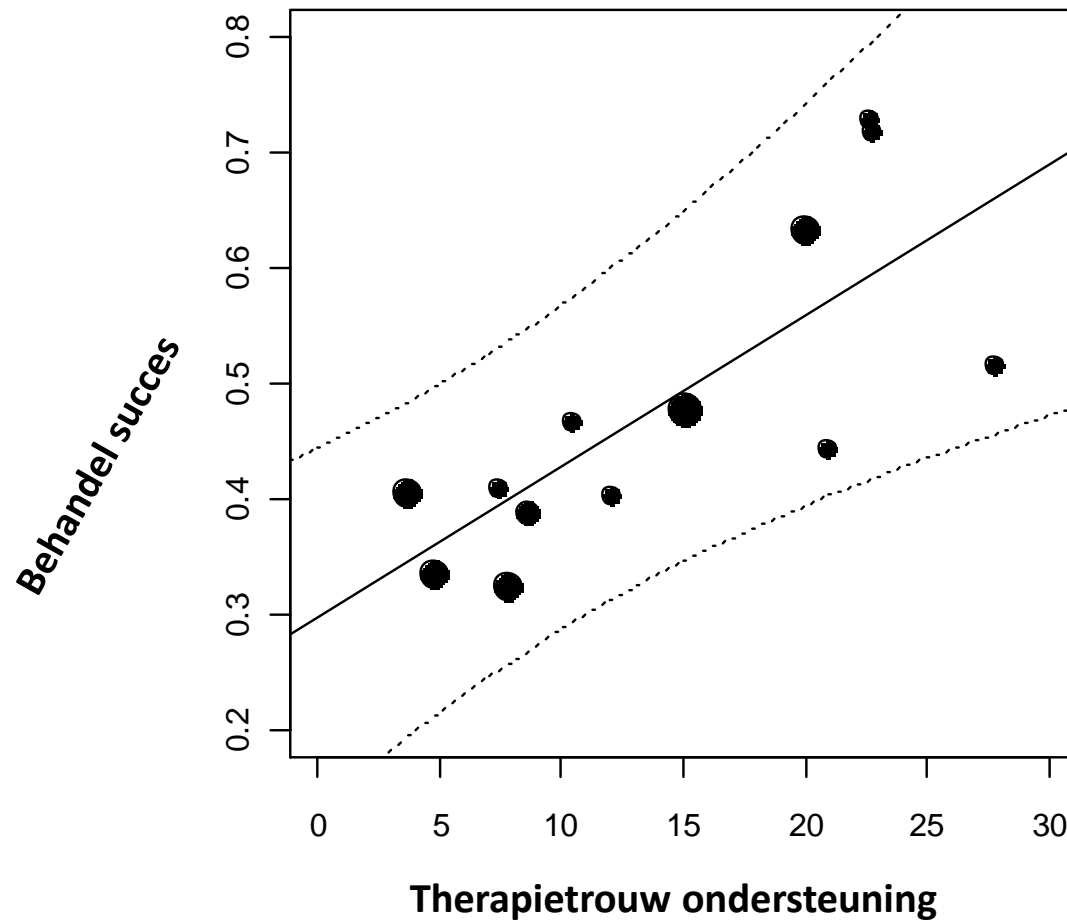
Beperkte range: belangrijk & veranderbaar

- Therapeutische relatie, toegang tot zorg, betaalbaar
- Afstemmen behandeling: effect vs bijwerkingen
- Maar lijkt weinig gekeken naar:
  - Inhoud zorg: psychoeducatie, zelfmanagement ondersteuning
  - Sociaal netwerk (emotionele, praktische steun)
  - Kennis, Motivatie (necessity-concerns), Vaardigheden cliënt

Therapietrouw ondersteuning – reguliere zorg

Behandelaars doen al veel – dat lijkt te werken!

Beperkte range: belangrijk & veranderbaar

- Therapeutische relatie, toegang tot zorg, betaalbaar
  - Afstemmen behandeling: effect vs bijwerkingen
  - Maar lijkt weinig gekeken naar:
    - Inhoud zorg: psychoeducatie, zelfmanagement ondersteuning
    - Sociaal netwerk (emotionele, praktische steun)
    - Kennis, Motivatie (necessity-concerns), Vaardigheden cliënt
- Meeste interventies richten zich op patient en sociale omgeving, middels technologie en verbeterde ondersteuning behandelaars

---

Onderwerpen

- Het belang van goed gebruik geneesmiddelen
- Het verschil tussen compliance, therapietrouw, en medicatie benutting
- De belangrijkste voor- en nadelen van verschillende meetmethoden
- De belangrijkste voorspellers voor therapie(on)trouw
- Effectieve ondersteuning voor therapietrouw

Therapietrouw ondersteuning - interventies

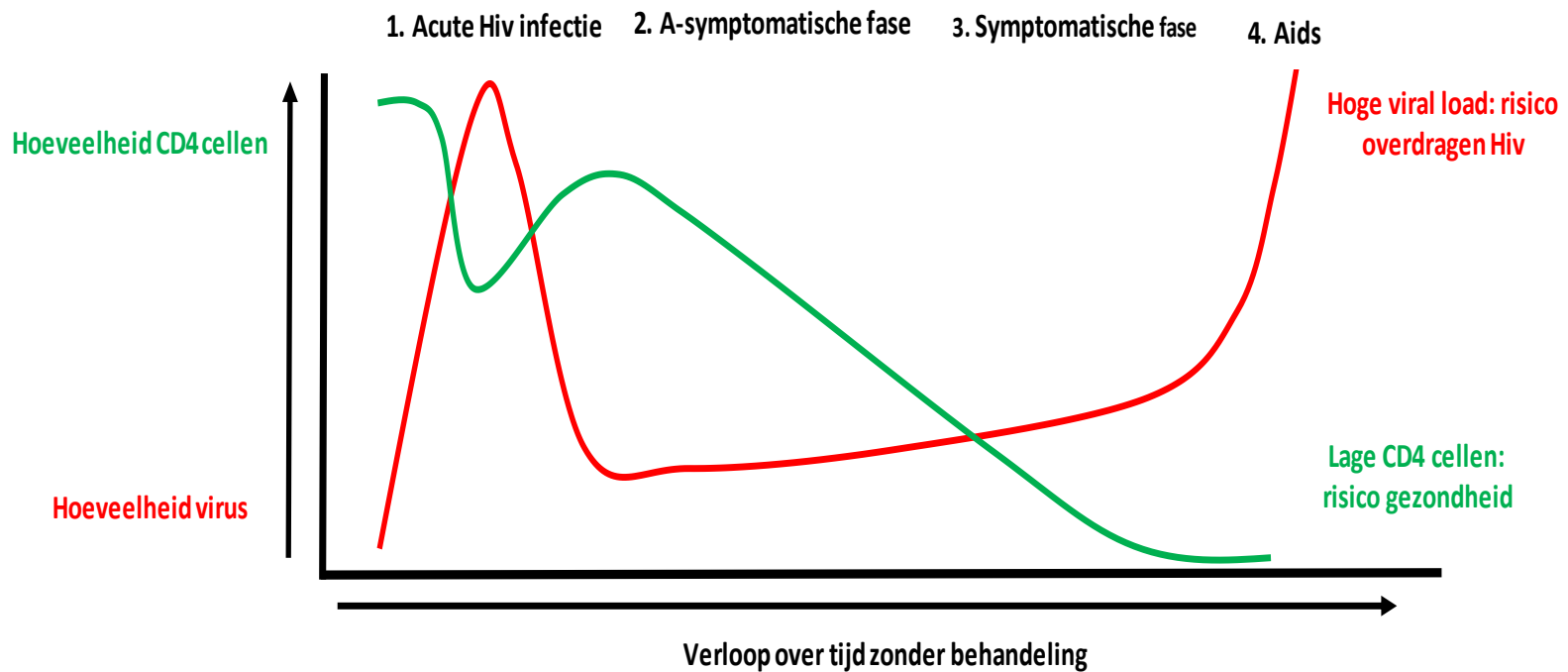
- Nieuwlaat 2014 (Cochrane database of systematic reviews)
  - Effectievere interventies: in-person delivery, intensiever, multi-techniek
- Voorbeeld: Adherence Improving self-Management Strategy
  - Verpleegkundig specialist HIV, 2 dagen training
  - Meerdere gesprekken tijdens reguliere zorg (+10 minuten)
  - Elektronisch monitoren en feedback,
- Effectief therapietrouw, 61% reductie behandel falen, kostenbesparend

de Bruin et al., Lancet Infect Dis, 2017;17;595-604; Wijnen et al., CID, 2018;68:658-67

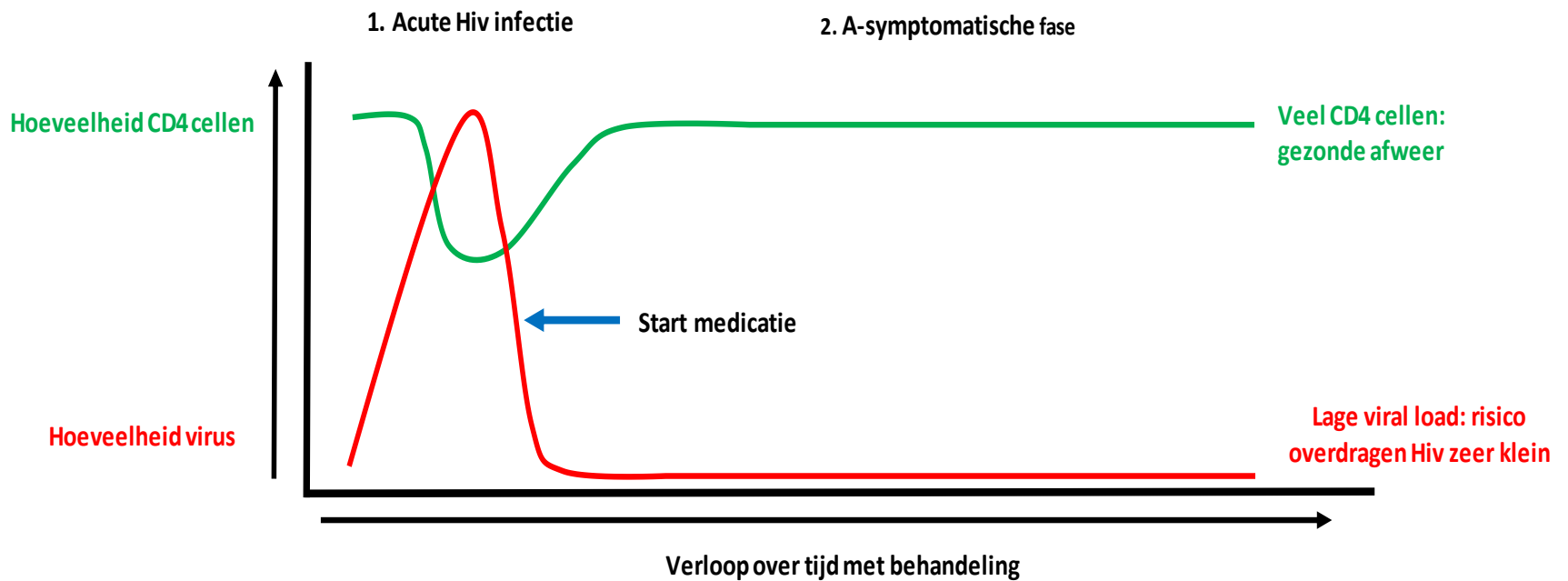
Starten: Readiness

- Bespreken typisch verloop zonder medicatie

Starten: Readiness

- Bespreken typisch verloop met medicatie

Starten: Readiness – noodzaak versus zorgen

Redenen om te starten met de medicatie

1. Zonder deze medicijnen zou ik erg ziek worden
2. Mijn toekomst hangt af van deze medicijnen
3. God geeft me deze medicijnen om gezond te blijven
4. Met medicatie is de kans veel kleiner dat ik HIV overdraag
5. Met medicijnen krijgt mijn lichaam controle over het virus
6. Anders, namelijk....
(de arts adviseert met om met de medicijnen te beginnen)

Helemaal niet

belangrijk voor mij

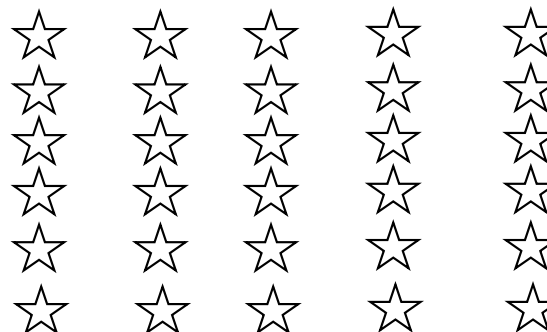
Heel belangrijk

voor mij

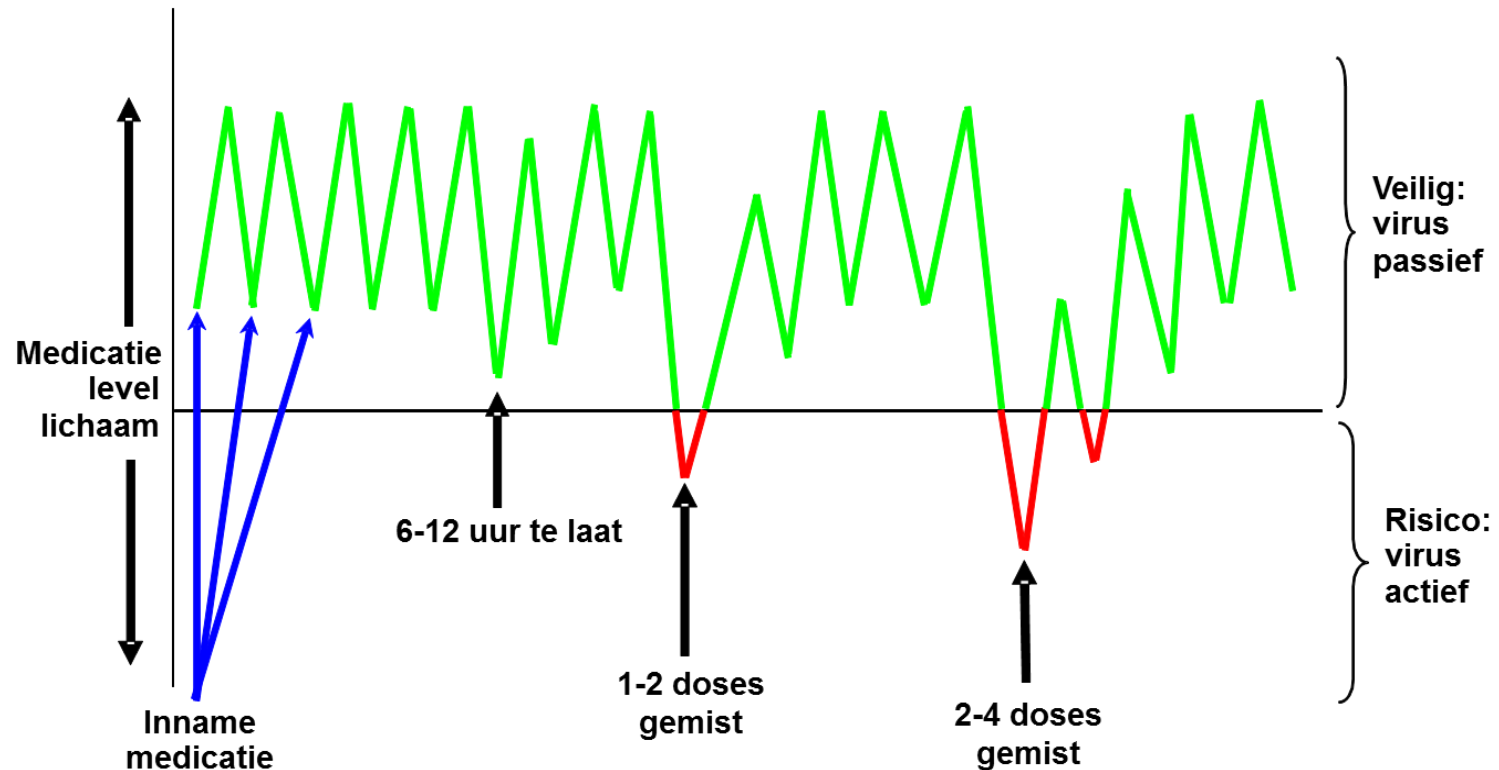
Zorgen rondom starten met medicatie

1. Ik maak me zorgen over bijwerkingen
2. Anderen komen te weten dat ik medicatie gebruik of HIV heb
3. De medicijnen kunnen mijn dagelijks leven verstoren
4. Dat ik afhankelijk zal worden van de medicijnen
5. Ik heb nog onvoldoende informatie over de medicatie
6. Anders, namelijk.....
(ik geloof eigenlijk nog helemaal niet dat ik HIV heb)

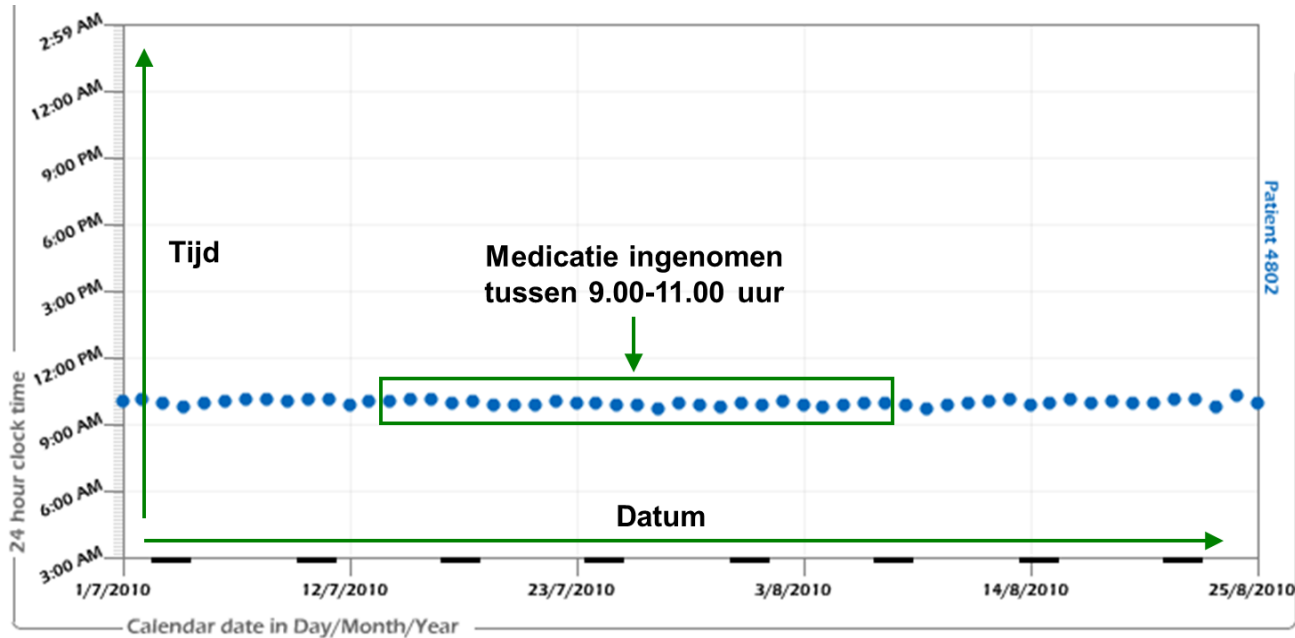
Besloten te starten met medicatie

- Hoe werkt dat nu met therapietrouw?
  - Duur tot effect, effecten onderbrekingen, effecten onregelmatig

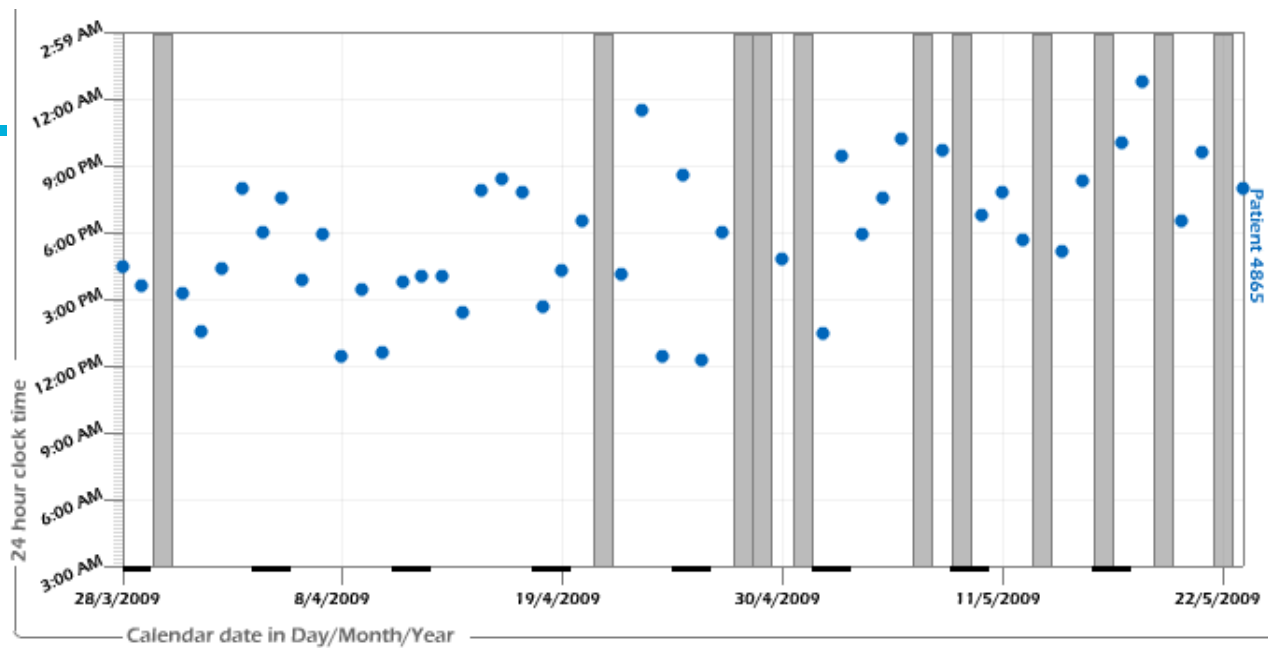

Besloten te starten met medicatie

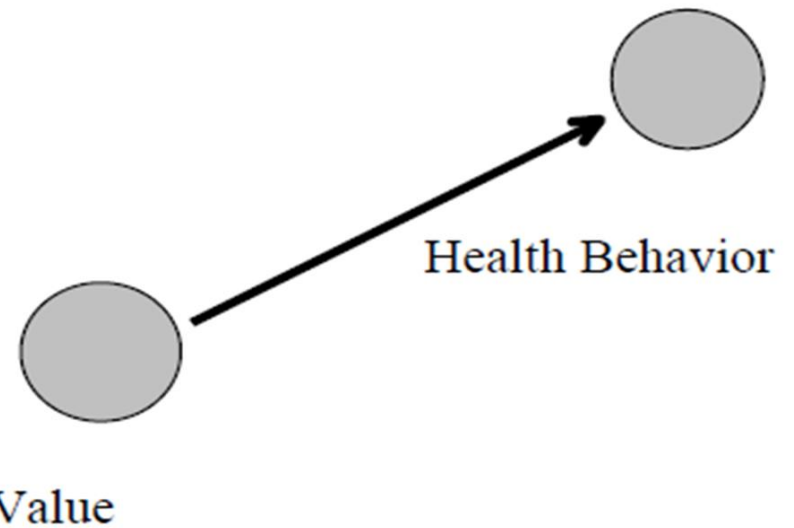
- Hoe wil jij het graag doen?

- Waarom niet *lager* of *hoger*?

Besloten te starten met medicatie

- Planning: Medicatie inname plan
- Plannen van medicatie inname momenten die routine moeten worden:
  - Gebruik cues: dagelijkse routines, zichtbare plek, alarmpje, partner
  - Locatie: voldoende privacy is om je medicatie niet te hoeven verbergen
  - Gebruik feedback systeem ter controle van inname
  - Als je verschillende week/weekend routines hebt; aparte plannen maken

Innameplan

Noteer je plan en beeld de situatie in. Deze truc helpt om je op het juiste moment de inname te herinneren

	Routine (1)	Routine (2)
Als...	het 8 uur 's ochtends is op een werkdag	ik laat naar bed ga in het weekend
en ik ben...	in de badkamer	in de badkamer
en ik heb...	net mijn tanden gepoetst	net mijn tanden gepoetst
dan...	neem ik mijn medicatie in	zet ik medicijnen, water en mijn alarmpje naast mijn bed voor de volgende ochtend

Besloten te starten met medicatie

- Planning: Coping plan

Bijlage 3. Veel voorkomende therapietrouwproblemen en oplossingen

1. Vergeten de pillen in te nemen

- Linken van inname aan dagelijkse routines (mogelijk veranderen tijden inname)
- Een concreet plan maken waar, hoe en wanneer je de medicijnen inneemt
- Plaats medicatie potje in zichtbare locatie als herinnering
- Gebruik alarmpje: Geluid/Tril en snooze tot ingenomen
- Partner/vriend(in) helpt te onthouden
- Routine: dubbel- checken (bijv. bij lunch) of de pillen zijn ingenomen
- In weekend/vakantie: maak apart inname plan voor weekend/vakantie

2. Had geen medicatie (drinken/eten) bij me

- Leg reservedoses op verschillende plekken (auto, tas, bureaulade)
- Routine maken: altijd medicatie meenemen wanneer je thuis weggaat en niet weet hoe laat je terug komt
- Terug naar huis gaan om de medicatie in te nemen
- Partner/vriend brengt medicatie
- Een alarmpje zetten om te onthouden de pillen in te nemen als ik thuis kom
- Als langer/verder weg (vakantie): arts bellen voor recept naar locale apotheek

3. Medicatie niet in willen nemen in gezelschap van mensen die niet weten dat ik hiv heb

- Als dit vaak gebeurt, kijk of een ander tijdstip van inname beter is
- Naar toilet/badkamer om de pillen in te nemen
- Neem de pillen voor/na de bijeenkomst/het bezoek (alarmpje zetten?)
- Zeg dat de medicatie voor een andere ziekte is
- Als dit vaak dezelfde persoon is: overweeg te vertellen dat je medicatie (voor HIV) neemt

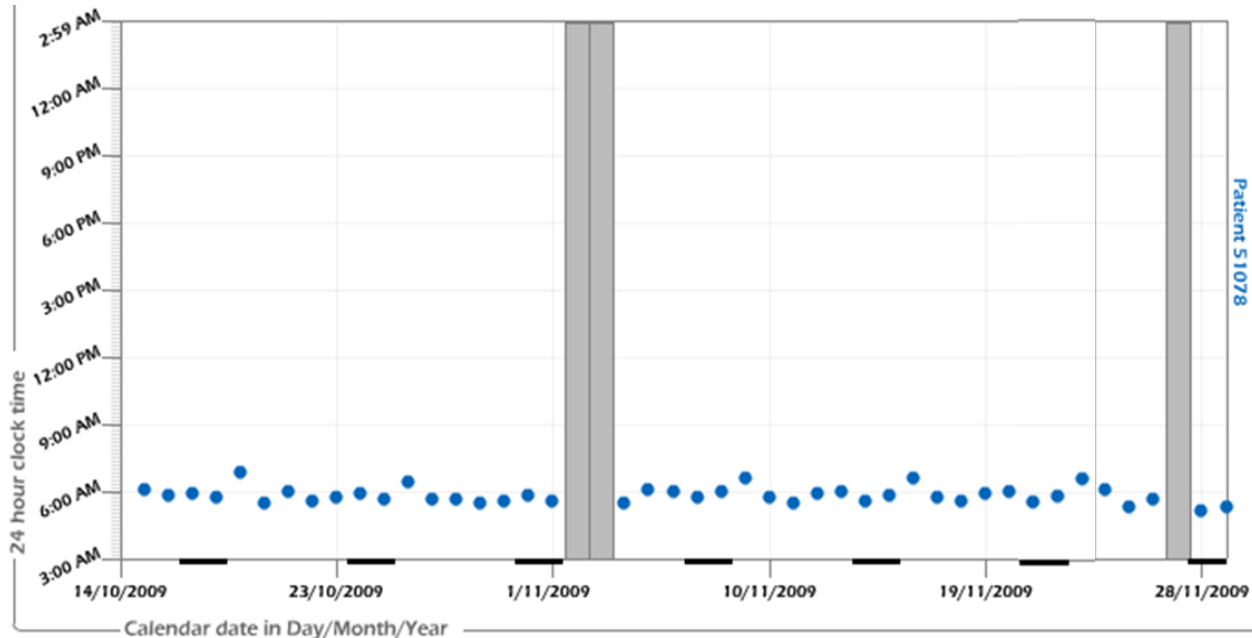
Besloten te starten met medicatie

- Planning: Coping plan

	1 (belangrijkst)	2	3 (minst belangrijk)	Voorbeeld
Probleem				Vergeten
Waar/wanneer?				Als ik het druk heb op werk
Oplossing				Controleren of ik medicatie heb ingenomen
Noteer je plan en beeld de situatie in. Deze truc helpt om je op het juiste moment de inname te herinneren				
<i>Als..</i>				ik heb gewerkt
<i>en ik ben..</i>				in mijn auto gestapt
<i>en ik heb..</i>				de deur dicht gedaan
<i>dan...</i>				controleer ik of ik mijn pillen heb ingenomen

Besloten te starten met medicatie

Vertrouwen doel te kunnen bereiken met geformuleerde plannen

Geen vertrouwen

1

2

3

4

Beetje vertrouwen

5

6

7

8

Volledig vertrouwen

9

10

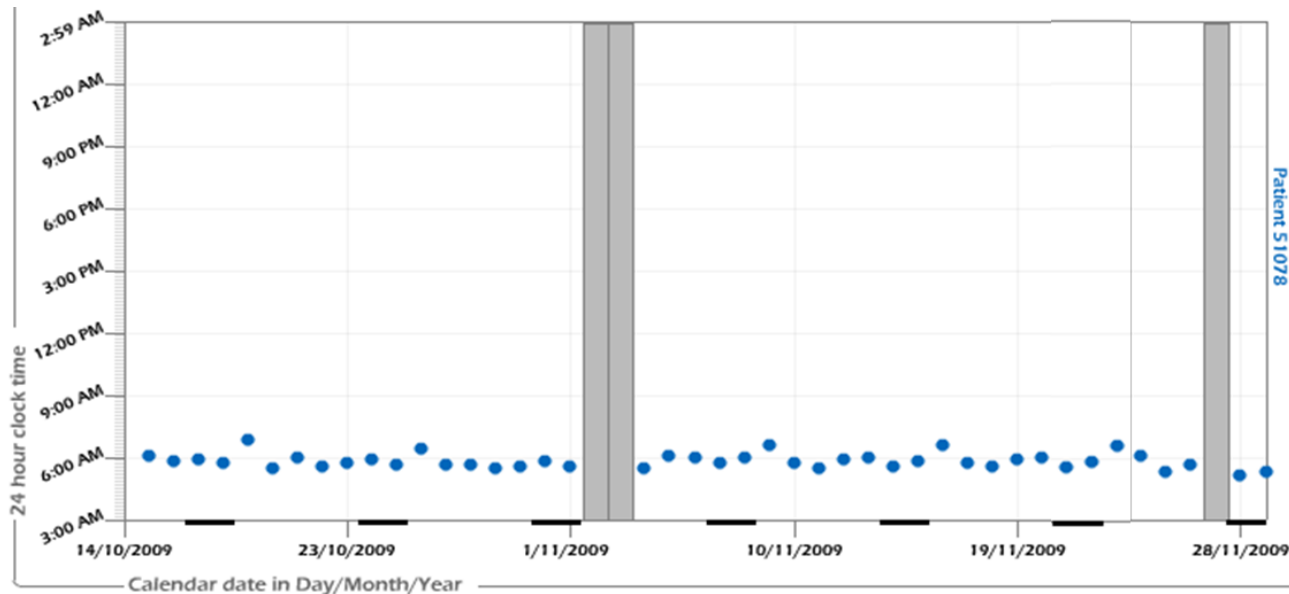

Actie, monitoren, oplossen problemen, hulp vragen

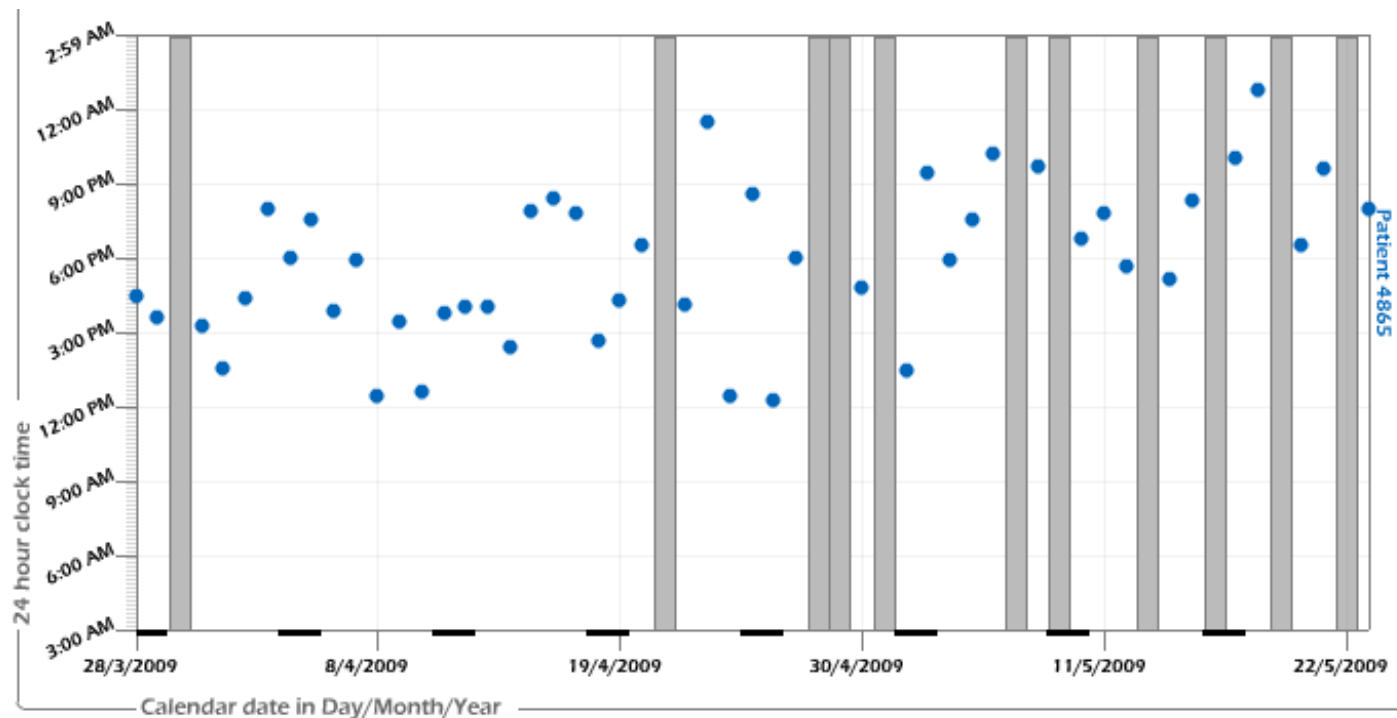
Volgende consult: Feedback

- Als dit het doel was

Feedback

- En dit de 'uitslag' → bewustzijn, motivatie veranderen, probleem oplossen

---

Adherence Improving self-Management Strategy (AIMS)

- Effectief op therapietrouw en klinische outcomes
  - 61% reductie behandelfalen (23% versus 9%)
  - Mn bij kwetsbare groepen
- Kosten-baten:
  - Kostenbesparend maatschappelijk en zorgperspectief
  - 30 minuten extra tijd per jaar (verpleegkundigen, 20 minuten consult)
- Kandidaat voor nieuwe standaard zorg
  - Aanpassen aan andere condities en evalueren
  - Hartfalen, borstkanker, ...

de Bruin et al., Lancet Infect Dis, 2017;17:595-604; Wijnen et al., CID, 2018;68:658-67

Onderwerpen

- Het belang van goed gebruik geneesmiddelen
- Het verschil tussen compliance, therapietrouw, en medicatie benutting
- De belangrijkste voor- en nadelen van verschillende meetmethoden
- De belangrijkste voorspellers voor therapie(on)trouw
- Effectieve ondersteuning voor therapietrouw

Dank voor de aandacht

Marijn de Bruin

Marijn.debruin@radboudumc.nl

IQ Healthcare, Radboudumc
Health Psychology, Aberdeen, UK

Mijn onderzoeksthema's

Leefstijl &
zelfmanagement in
de zorg

Methoden: trials,
systematic reviews, meta-
analyses

Implementatie en
integratie gedrags-
expertise in de zorg